
GOEDE VRIJDAG
Van Getsemane naar Golgotha —
en van het graf naar de opstanding
Gerard Feller

GOEDE VRIJDAG

Van Getsemane naar Golgotha - en van het graf naar de opstanding

Een historisch essay en literair ooggetuigenverhaal

GerardFeller
FellerBooks.com

Copyright en verantwoording

© 2026 Gerard Feller. Alle rechten voorbehouden. Uitgave: Feller Books - FellerBooks.com.

Deze herziene editie bouwt voort op Gerard Fellers persoonlijke Goede-Vrijdagtekst en de eerdere mastereditie. Het eerste deel is essayistisch en autobiografisch. Het tweede deel is een literair ooggetuigenverhaal, gebaseerd op de personen, plaatsen en hoofdlijnen uit de evangeliën. Innerlijke monologen, dialogen, zintuiglijke details en sommige naamloze omstanders zijn fictief en worden niet als historische feiten gepresenteerd.

De medisch-historische beschrijving van prof. dr. Bob Smalhout wordt samengevat en thematisch geordend. Zijn reconstructie wordt als invloedrijke twintigste-eeuwse interpretatie gepresenteerd, niet als een moderne forensische zekerheid. Waar historische details onzeker zijn, kiest deze uitgave voor terughoudendheid.

Inhoudsopgave - veld

Copyright en verantwoording....3
Inhoudsopgave - veld....4
Woord vooraf - Goede Vrijdag als persoonlijke pelgrimage....7
DEEL I - MIJN GOEDE VRIJDAG: RITUEEL, KRUISWEG EN LICHAMELIJKE WERKELIJKHEID....8
1. Om drie uur: de kruisweg uit mijn jeugd....9
2. Infographic - de veertien kruisstaties....10
LEESWIJZER BIJ DE INFOGRAPHIC....10
3. De Matthäus-Passion als Goede-Vrijdagritueel....11
4. Bob Smalhout - waarom zijn beschrijving mij raakte....12
4.1 Kruisiging als Romeinse executiemethode....12
4.2 Het kruis: stipes en patibulum....12
4.3 De bevestiging aan het hout....12
4.4 Ademhaling, uitputting en pijn....12
4.5 Wat we wel en niet kunnen zeggen....13
4.6 Waarom deze lichamelijke werkelijkheid theologisch telt....13
5. Van ritueel naar verhaal....14
6. De pelgrim bij de poort - Hosanna....15
Historische context....16
7. De tempeldienaar - een gevaarlijke rust....17
Bron en interpretatie....18
8. Een leerling in Getsemane - de slaap....19
Historische kanttekening....19
9. De man met de fakkel - de arrestatie....20
Achtergrond....21
10. Bij Annas - de jonge schrijver....22
Wat de bronnen zeggen....23
11. In de binnenplaats - Petrus....24
Historische context....25

12. Pilatus' klerk - het dossier....26
Bron en interpretatie....27
13. Een priesterlijke sympathisant - Nicodemus kijkt toe....28
Historische kanttekening....29
14. De moeder van een gevangene - Barabbas....30
Achtergrond....31
15. De soldaat bij de geseling....32
Wat de bronnen zeggen....33
16. Simon van Cyrene - de dwarsbalk....34
Historische context....35
17. De vrouw langs de weg....36
Bron en interpretatie....37
18. De koopman langs de route - een voorbijganger....38
Historische kanttekening....39
19. Golgotha - de centurio....40
Achtergrond....41
20. Onder het kruis - Maria....42
Wat de bronnen zeggen....43
21. De geliefde leerling - woorden in de duisternis....44
Historische context....45
22. De twee gekruisigden - een bewaker luistert....46
Bron en interpretatie....47
23. De laatste uren - een arts uit de menigte....48
Historische kanttekening....49
24. Jozef van Arimatea - naar Pilatus....50
Achtergrond....51
25. Nicodemus - specerijen....52
Wat de bronnen zeggen....53
26. De steen - een grafwerker....54
Historische context....55

27. Stille zaterdag - de buurvrouw....56
Bron en interpretatie....57
28. Maria Magdalena - vroeg bij het graf....58
Historische kanttekening....59
29. De bewaker na het graf....60
Achtergrond....61
30. Petrus - de ren naar het graf....62
Wat de bronnen zeggen....63
31. Thomas - ik wil weten wat ik geloof....64
Historische context....65
32. Een Emmaüsganger - onderweg terug....66
Bron en interpretatie....67
33. Paulus - de betekenis achteraf....68
Historische kanttekening....69
34. Epiloog - de lezer onder het kruis....70
Achtergrond....71
35. Slotessay - waarom kruis en opstanding bij elkaar horen....72
Bronnen en leeswijzer....73

Woord vooraf - Goede Vrijdag als persoonlijke pelgrimage

Goede Vrijdag is voor mij nooit alleen een datum in de kerkelijke kalender geweest. Als leerling van een katholieke lagere jongensschool in Culemborg ging ik op Goede Vrijdag om drie uur 's middags naar de kerk. De priester trok van statie naar statie. Als kind volgde ik de beelden van Jezus' lijdensweg. Later ben ik die rituele taal anders gaan verstaan: niet als vervanging van het evangelie, maar als een manier waarop woorden, beelden, stilte, lichaamshouding en herinnering elkaar kunnen versterken.

Een tweede ritueel is in de loop van mijn leven minstens zo belangrijk geworden: alleen luisteren naar Bachs Matthäus-Passion. Niet als achtergrondmuziek, maar als een lange oefening in aandacht. De muziek vertraagt. Zij voorkomt dat Goede Vrijdag een bekend

verhaal wordt waar men te snel doorheen leest. In de koralen, recitatieven en stiltes krijgt het lijden tijd om dichtbij te komen.

Een predikant die mij geestelijk begeleidde, leerde mij de lijdensweg persoonlijk te overdenken: niet alleen 'Jezus werd veroordeeld', maar 'Hij ging deze weg ook voor mij'. In klassieke christelijke taal is dat de taal van plaatsvervanging, verzoening en genade. Goede Vrijdag wordt dan niet een fascinatie voor geweld, maar de onthulling van een liefde die de diepte van schuld, geweld en dood binnengaat.

Dit boek kiest daarom bewust voor twee stemmen. Eerst de stem van het essay: herinnering, ritueel, kruisweg, geschiedenis en lichamelijke werkelijkheid. Daarna de stem van de verbeelding: mensen die erbij stonden, meeliepen, zwegen, hielpen, vluchtten, begroeven en later zeiden dat zij Hem levend hadden gezien.

DEEL I - MIJN GOEDE VRIJDAG: RITUEEL, KRUISWEG EN LICHAMELIJKE WERKELIJKHEID

1. Om drie uur: de kruisweg uit mijn jeugd

De klok van drie uur is in mijn herinnering verbonden met Goede Vrijdag. De schooldag, de kerk, de staties en de stilte vormden samen een ritueel waarin het evangelieverhaal bijna lichamelijk werd. Een kind begrijpt nog niet alle theologie, maar begrijpt wel beweging: stilstaan, kijken, luisteren, verdergaan.

Juist daarin ligt de kracht van ritueel. Het geeft een verhaal plaats en tijd. De kruisweg verdeelt de passie in afzonderlijke scènes en verhindert dat de laatste uren van Jezus in één snelle lezing verdwijnen.

De klassieke veertien staties bevatten zowel rechtstreeks evangelisch overgeleverde momenten als latere devotionele tradities. De drie vallen en Veronica behoren niet tot de letterlijke evangelieverhalen. Simon van Cyrene, de vrouwen langs de weg, de kruisiging, de dood en de graflegging zijn wel rechtstreeks met de evangelietraditie verbonden.

Voor mij is dat onderscheid belangrijk. Traditie kan de verbeelding helpen, maar zij moet niet worden voorgesteld als een verslag van wat aantoonbaar is gebeurd. De kruisweg is een geestelijke kaart, geen moderne proces-verbaal.

2. Infographic - de veertien kruisstaties

№	Statie	Bronstatus
1	Jezus wordt ter dood veroordeeld	Evangelisch
2	Jezus neemt het kruis op zich	Evangelisch
3	Jezus valt voor de eerste maal	Devotionele traditie
4	Jezus ontmoet zijn moeder	Traditionele uitwerking
5	Simon van Cyrene helpt dragen	Evangelisch
6	Veronica droogt Jezus' gezicht	Devotionele traditie
7	Jezus valt voor de tweede maal	Devotionele traditie
8	Jezus spreekt tot de wenende vrouwen	Evangelisch
9	Jezus valt voor de derde maal	Devotionele traditie
10	Jezus wordt van zijn kleren beroofd	Evangelisch
11	Jezus wordt gekruisigd	Evangelisch
12	Jezus sterft aan het kruis	Evangelisch
13	Jezus wordt van het kruis genomen	Evangelische kern
14	Jezus wordt in het graf gelegd	Evangelisch

LEESWIJZER BIJ DE INFOGRAPHIC

Groen gemarkeerde staties hebben een directe evangelische basis. De warm-beige regels wijzen op latere devotionele verbeelding. De tussencategorieën bevatten een evangelische kern die in de latere kruisweg uitgebreider is vormgegeven. De bedoeling van dit schema is niet om traditie af te wijzen, maar om gebed en historische zorgvuldigheid naast elkaar te laten bestaan.

3. De Matthäus-Passion als Goede-Vrijdagritueel

Door de jaren heen werd het alleen beluisteren van Bachs Matthäus-Passion een tweede kruisweg. Muziek doet iets wat een samenvatting niet kan: zij geeft tijd aan herhaling, spanning en verdriet. De luisteraar kan niet vooruitspoelen naar Pasen zonder eerst door de passie heen te gaan.

De koralen maken de luisteraar deelnemer. De vraag is niet alleen wat zij toen deden, maar waar ik zelf sta. In die zin wordt Bachs werk voor mij geen concert, maar een vorm van gebed.

Dat persoonlijke karakter verklaart waarom ik dit ritueel het liefst alleen beleef. De stilte tussen de delen, het moment waarop woorden en muziek samenvallen, en de emotie die zich niet laat plannen, horen bij de dag zelf.

4. Bob Smalhout - waarom zijn beschrijving mij raakte

In 1985 publiceerde prof. dr. Bob Smalhout, anesthesioloog, een uitvoerige medisch-historische reconstructie van de kruisiging. Jarenlang las ik die beschrijving naast het lijdensverhaal. Zij maakte de soberheid van de evangelisten lichamelijk voorstelbaar. De tekst uit mijn eerdere uitgave was echter te lang en te weinig geordend. Daarom is hij hier niet opnieuw als één doorlopende passage opgenomen, maar thematisch geredigeerd.

4.1 Kruisiging als Romeinse executiemethode

Smalhout beschrijft kruisiging als een openbare, vernederende en doelbewust pijnlijke vorm van executie. Hij plaatst de Romeinse praktijk in een langere oudheidkundige geschiedenis en benadrukt dat Rome de methode op grote schaal toepaste bij slaven, krijgsgevangenen en mensen die als ernstige bedreiging van de orde werden beschouwd.

4.2 Het kruis: stipes en patibulum

Een belangrijk element in zijn reconstructie is het onderscheid tussen de verticale paal, de stipes, en de dwarsbalk, het patibulum. De veroordeelde hoefde volgens deze reconstructie niet noodzakelijk een compleet kruis te dragen. Dat maakt de vermelding van Simon van Cyrene begrijpelijker: ook een dwarsbalk kon na geseling en slaapgebrek een ondraaglijke last worden.

4.3 De bevestiging aan het hout

Smalhout besteedt veel aandacht aan spijkers, polsen, voeten en zenuwpijn. Zijn beschrijving heeft grote beeldende kracht. Tegelijk is voorzichtigheid nodig: antieke kruisigingen kenden varianten, en moderne medische onderzoekers kunnen uit de evangelieteksten niet met zekerheid reconstrueren hoe ieder detail bij Jezus precies is uitgevoerd.

4.4 Ademhaling, uitputting en pijn

In Smalhouts model speelt de lichaamshouding een grote rol. Het gewicht aan de armen, het steeds opnieuw zoeken naar een positie om te ademen, spierkramp en uitputting vormen samen een langdurige doodsstrijd. Latere medische literatuur heeft verschillende mechanismen voorgesteld en waarschuwt tegen één al te stellige doodsoorzaak.

4.5 Wat we wel en niet kunnen zeggen

De historische kern is stevig: Romeinse kruisiging was extreem gewelddadig, publiek en vernederend; geseling kon een veroordeelde ernstig verzwakken; nageling kwam voor; en de

dood kon door een combinatie van trauma, uitputting, ademhalingsproblemen, shock en andere factoren intreden. De precieze medische volgorde bij Jezus blijft een reconstructie.

4.6 Waarom deze lichamelijke werkelijkheid theologisch telt

Voor mij is het doel van deze beschrijving niet sensatie. Het christelijk geloof zegt juist dat God in Christus geen denkbeeldig lijden onderging. Het lichaam doet ertoe. De pijn doet ertoe. De vernedering doet ertoe. Daardoor krijgt ook de taal van liefde en plaatsvervanging gewicht: niet als abstract leerstuk, maar als een weg die werkelijk iets kostte.

5. Van ritueel naar verhaal

Na deze persoonlijke en essayistische opening verandert het boek van vorm. De volgende hoofdstukken vertellen de passie niet opnieuw als parafrase van de evangeliën. Zij plaatsen de lezer tussen de mensen rond Jezus. Sommige zijn bij name bekend - Simon van Cyrene, Nicodemus, Jozef van Arimatea, Maria Magdalena. Andere zijn naamloos: een pelgrim, een tempeldienaar, een soldaat, een voorbijganger, een vrouw langs de weg.

Hun gedachten zijn literair. Hun waarnemingen worden begrensd door wat zij op dat moment redelijkerwijs konden zien en begrijpen. Geen van hen bezit het volledige verhaal. Juist daardoor ontstaat een mozaïek: verschillende ogen zien dezelfde dag, maar niet dezelfde betekenis.

ESSAYKADER

De historische vragen blijven in het verhaal aanwezig: de drukte van Pesach, de verhouding tussen tempelbestuur en Rome, de rol van Pilatus, de aard van kruisiging, de begrafenis en de vroegste paasverkondiging. Ze worden niet als losse 'meditatieve momenten' toegevoegd, maar verweven met de literaire scènes.

Artistieke personengalerij bij het literaire ooggetuigenverhaal. De portretten zijn fictieve verbeeldingen en geen historische afbeeldingen.

6. De pelgrim bij de poort - Hosanna

Ooggetuige: *een Galilese pelgrim*

Ik had Hem eerder gezien, langs de weg naar Jeruzalem. Niet van dichtbij. Mensen riepen, kinderen liepen vooruit en overal klonk dat woord dat je in onze dagen niet zonder verwachting kon horen: Hosanna.

De stad was vol. Wie later zegt dat 'heel Jeruzalem' daar stond, heeft nooit geprobeerd tijdens Pesach van de ene poort naar de andere te komen. Er waren duizenden gezichten die Hem nooit zagen, en honderden die niet wisten waarom er geroepen werd.

Ik riep mee. Niet omdat ik wist wie Hij was, maar omdat ik verlangde dat God eindelijk iets zou doen. Misschien was dat mijn eerste vergissing: ik dacht dat Gods antwoord eruit moest zien zoals mijn verlangen.

Naast mij stond een oude man die zijn mantel stevig om zich heen hield. 'We hebben al zoveel bevrijders gezien,' zei hij. Hij riep niet mee. Een jongen vóór ons zwaaide met een tak en vroeg zijn vader of deze rabbi nu koning zou worden. De vader antwoordde niet. Ik merkte hoe gemakkelijk verwachting zich door een menigte verspreidt. Je hoeft haar niet te begrijpen om haar te voelen.

Toen Jezus dichterbij kwam, probeerde ik zijn gezicht te zien. Ik verwachtte de vastberaden blik van iemand die de stad kwam opeisen. Wat ik zag paste niet bij mijn voorstelling. Er was ernst, maar geen triomf zoals ik die kende van verhalen over overwinnaars. Dat maakte mij onrustig. Waarom kwam iemand die zoveel hoop wakker riep zonder soldaten, zonder paarden, zonder dreiging?

Die avond vertelde ik in het huis waar ik logeerde dat ik misschien getuige was geweest van het begin van iets groots. Iemand lachte en zei dat Jeruzalem iedere feestweek nieuwe geruchten voortbracht. Toch bleef het beeld bij mij. Niet de takken, niet het geroep, maar die vreemde rust in het midden van onze opwinding.

Dagen later hoorde ik dat dezelfde man gevangen was genomen. Ik schaamde mij voor mijn eerste gedachte: dus toch mislukt. Ik had Gods handelen opnieuw afgemeten aan macht, snelheid en zichtbaar succes. Pas veel later begreep ik hoe weinig ik die dag had gezien. Ik stond tussen de mensen, riep een woord van hoop en wist nauwelijks waarop ik hoopte.

Historische context

De intocht en de latere menigte bij Pilatus hoeven niet uit exact dezelfde mensen te hebben bestaan. De scènes verschillen in plaats, tijd en samenstelling. Dat voorkomt een te simpele psychologische omslag van 'dezelfde massa'.

7. De tempeldienaar - een gevaarlijke rust

Ooggetuige: *een dienaar in de tempelomgeving*

Hij maakte mij onrustig omdat Hij niet klonk als iemand die bang was voor onze titels. Wij waren gewend aan discussie; Jeruzalem leefde ervan. Maar bij Hem werd een discussie soms een spiegel.

Na de onrust op het tempelplein hoorde ik mensen zeggen dat dit niet langer alleen een leraar uit Galilea was. Hij raakte geld, gezag, offerpraktijk en verwachting tegelijk. Ik wilde dat het feest rustig bleef. Dat leek mij toen een deugd. Pas later begreep ik dat 'rust bewaren' ook een excuus kan worden om niet meer te vragen wat waar is.

Ik kende de geluiden van het tempelplein: handelaren die elkaar overschreeuwden, pelgrims die naar de juiste plaats vroegen, dieren, munten, bevelen. Orde was voor mij bijna heilig geworden. Niet omdat ik slecht wilde zijn, maar omdat wanorde in een volle stad gevaarlijk kon worden. Eén opstootje en Rome keek mee.

Toen Hij sprak, zag ik mensen die gewoonlijk snel verderliepen ineens blijven staan. Sommigen knikten. Anderen trokken hun gezicht strak. Een collega fluisterde: 'Dit eindigt verkeerd.' Ik vroeg: 'Voor wie?' Hij keek mij aan alsof dat een domme vraag was.

Die nacht bleef dat antwoordloze zinnetje bij mij. Voor wie eindigt waarheid verkeerd? Voor de man die haar spreekt, of voor de mensen die door haar worden ontmaskerd?

Ik hoorde later dat er overleg was geweest, dat woorden als gevaar, volk en orde steeds vaker vielen. Zulke woorden klinken verstandig. Ze geven angst een nette jas. Ik merkte dat ik zelf ook zo dacht: als deze man verdwijnt, keert de rust terug. Maar ergens wist ik dat rust niet hetzelfde is als vrede.

Toen Hij werd weggevoerd, voelde ik opluchting en schaamte tegelijk. Opluchting omdat het plein waarschijnlijk rustig zou blijven. Schaamte omdat ik niet meer wist of ik de orde diende of mijn eigen veiligheid. Sindsdien vertrouw ik mijn verlangen naar rust minder gemakkelijk. Soms is onrust de prijs die een mens betaalt wanneer een vraag te dichtbij komt.

Bron en interpretatie

De evangeliën verbinden de laatste week met conflicten rond tempel en gezag. Historisch moet men oppassen om latere rabbijnse procedures rechtstreeks terug te projecteren op het proces van Jezus.

8. Een leerling in Getsemane - de slaap

Ooggetuige: *een naamloze leerling*

Ik wilde wakker blijven. Dat is het vernederende: ik wilde het echt. Maar mijn ogen brandden, mijn hoofd zakte weg en de nacht was zwaar van eten, wijn en angst.

Toen ik wakker schrok, stond Hij verderop. Niet als de wonderdoener die wij kenden, maar als iemand die een last droeg die wij niet konden zien. Ik hoorde flarden van gebed. De woorden kwamen niet als een toespraak. Ze klonken alsof gehoorzaamheid en angst in dezelfde adem konden bestaan.

Ik schaamde mij en dwong mij rechtop te zitten. Naast mij bewoog iemand, mompelde iets en zakte opnieuw weg. Ik dacht: nog even, straks ben ik helder. Maar vermoeidheid is meedogenloos. Zij onderhandelt niet met goede bedoelingen.

Toen Hij terugkwam en ons zag, hoefde Hij nauwelijks iets te zeggen. Zijn blik was erger dan een verwijt. Niet hard, eerder verdrietig. Ik wilde uitleggen dat de dagen lang waren geweest, dat alles ons boven het hoofd groeide, dat niemand ons had geleerd hoe je wakker blijft wanneer je wereld begint te breken. Ik zei niets.

Daarna kwamen de lichten tussen de bomen. Eerst dacht ik dat het pelgrims waren. Toen zag ik wapens. Mijn lichaam was plotseling klaarwakker. Dat is een bitter soort ironie: voor zijn gebed kon ik mijn ogen niet openhouden, voor het gevaar wel.

Alles ging snel. Stemmen, een kus, verwarring, staal. Ik voelde de oude neiging om iets te dóén, desnoods verkeerd, zolang ik maar niet machteloos hoefde te zijn. Maar Hij leek zelfs toen niet door onze paniek geleid te worden.

Later heb ik mij vaak afgevraagd of wij Hem in die tuin al verloren hadden, nog vóór de mannen met fakkels kwamen. Hij vroeg nabijheid. Wij gaven slaap. Toch is dat niet het enige wat ik mij herinner. Hij stond op en ging de mannen tegemoet. Alsof zijn angst werkelijk was geweest, maar niet het laatste woord had gekregen.

Historische kanttekening

Getsemane toont in de evangelietraditie geen gevoelloze held, maar angst, gebed en gehoorzaamheid. Medische termen zoals hematidrose kunnen het beeld illustreren, maar bewijzen niet wat fysiologisch precies gebeurde.

9. De man met de fakkel - de arrestatie

Ooggetuige: *een helper bij de arrestatie*

Ik droeg een fakkel en dacht dat ik daarmee licht bracht. Dat beeld heeft mij later achtervolgd.

Wij hadden opdracht een man te halen. Geen veldslag, geen oproer. Toch waren er wapens. In de tuin flitste staal en even dacht ik dat alles uit de hand zou lopen. Ik kende de reden van de arrestatie maar half. Dat was niet ongewoon. Wie onder bevel werkt, leert dat volledige uitleg zelden onderdeel van de opdracht is.

Onderweg had een van de mannen grappen gemaakt over Galileeërs. Ik lachte mee. Het maakte de nacht eenvoudiger: wij waren degenen met gezag, zij degenen die problemen veroorzaakten. In de tuin verdween die eenvoud.

De gevangene zelf bracht rust in de groep. Dat was het vreemde. De man die wij bonden leek minder gevangen dan wij. Hij keek niet wild om zich heen, zocht geen uitweg en probeerde de mensen rond Hem niet tegen ons op te zetten.

Toen er plotseling een oor werd geraakt en iedereen bewoog, kneep ik de fakkel zo hard vast dat hete was over mijn hand liep. Ik voelde het nauwelijks. Ik verwachtte dat dit het begin van een gevecht was. In plaats daarvan kwam er opnieuw rust. Ik begreep niet wie deze man was, maar ik begreep nog minder waarom wij zoveel wapens nodig hadden voor iemand die niet vluchtte.

Op de terugweg liep ik achter Hem. Zijn handen waren gebonden. Mijn fakkel wierp zijn schaduw lang over de grond. Een ogenblik dacht ik aan mijn eigen huis, aan mijn kinderen die waarschijnlijk sliepen. Wat zou ik hun vertellen als zij vroegen wat ik die nacht had gedaan? Dat ik mijn werk had gedaan? Dat was waar. Maar ineens klonk het onvoldoende.

Jaren later herinnerde ik mij niet meer alle gezichten van de mannen die meegingen. Wel herinnerde ik mij het licht dat ik droeg en de man die wij meenamen. Ik had gedacht dat de fakkel bepaalde wie kon zien. Sinds die nacht weet ik dat een mens licht kan dragen en toch niet begrijpen wat er voor hem staat.

Achtergrond

De arrestatie wordt in de evangeliën verbonden met Judas en met een kort geweldsmoment. De bronnen geven onvoldoende basis voor een volledige psychologie van Judas of de arrestanten.

10. Bij Annas - de jonge schrijver

Ooggetuige: *een jonge schrijver in het huis van Annas*

Ik zat aan de rand en probeerde woorden te onthouden. Wie macht bezit, laat zelden zien dat hij onzeker is. Die nacht voelde ik onzekerheid in de kamer.

Ik was jong genoeg om onder de indruk te zijn van mannen die met weinig woorden anderen konden laten zwijgen. Ik wilde later ook zo worden: beheerst, geleerd, iemand wiens aantekeningen ertoe deden. Daarom keek ik vooral naar degenen die vragen stelden en minder naar de man die voor hen stond.

Men vroeg Hem naar zijn leer en zijn leerlingen. Hij antwoordde alsof de openbaarheid zelf zijn getuige was. Dat irriteerde sommigen. Een verhoor hoort richting te hebben; degene die ondervraagd wordt hoort die richting niet te bepalen.

Iemand sloeg Hem.

Het geluid was kort. Niet dramatisch, juist daarom bleef het hangen. Een paar mannen keken op, daarna ging het gesprek verder. Ik keek naar mijn schrijfplankje. Mijn hand bewoog niet.

Ik schreef niets over die slag. Misschien was dat mijn eerste les in de macht van een verslag: wat je niet noteert, lijkt later nooit gebeurd.

Op dat moment vertelde ik mijzelf dat het detail niet belangrijk was. Mijn taak was de kern vast te leggen: vragen, antwoorden, namen. Maar diep vanbinnen wist ik dat ik iets anders deed. Ik beschermde de orde van de kamer. Een slag paste niet bij het beeld van een zorgvuldig onderzoek. Dus liet ik hem weg.

De gevangene vroeg waarom Hij geslagen werd. Zijn vraag was eenvoudig en daardoor gevaarlijk. Als Hij verkeerd had gesproken, kon men het verkeerde aanwijzen. Zo niet, waarom dan de slag? Niemand vroeg mij om daarover na te denken, maar ik kon de vraag niet meer uit mijn hoofd krijgen.

Later heb ik vaak gedacht aan de lege plek in mijn aantekeningen. Geen leugen, slechts een afwezigheid. Toch kan afwezigheid een verhaal veranderen. Sindsdien weet ik dat een schrijver niet alleen verantwoordelijk is voor wat hij opschrijft, maar soms ook voor wat hij besluit niet te zien.

Wat de bronnen zeggen

Johannes noemt een verhoor bij Annas. Over de precieze juridische status en volgorde van de nachtelijke procedures bestaat historisch debat.

11. In de binnenplaats - Petrus

Ooggetuige: *een dienstmeisje*

Hij stond te dicht bij het vuur voor iemand die onzichtbaar wilde blijven. Zijn accent verraadde hem eerder dan zijn gezicht.

Ik was die nacht vooral bezig met werk: water halen, deuren openen, luisteren of iemand mij riep. De mannen rond het vuur praatten over de arrestatie alsof het nieuws en vermaak tegelijk was. Ik kende de gevangene nauwelijks. Ik had zijn naam gehoord, meer niet.

De man bij het vuur keek telkens naar de doorgang. Hij wilde weten wat er binnen gebeurde, maar iedere keer dat iemand hem aankeek, trok hij zich terug in zijn mantel. Dat maakte mij nieuwsgierig.

Ik vroeg het bijna speels: hoorde jij niet bij Hem?

De angst die over zijn gezicht trok maakte de vraag ineens ernstig. Hij ontkende te snel. Iemand lachte. Een ander keek beter naar hem. Ik voelde hoe de sfeer veranderde. Wat voor mij een losse opmerking was, werd voor hem een bedreiging.

Even kreeg ik medelijden en wilde ik het laten rusten. Maar nieuwsgierigheid kan hard zijn wanneer je zelf niets te verliezen hebt. Er kwamen meer vragen. Zijn stem werd feller. Hij wilde niet alleen ontkennen; hij wilde afstand scheppen tussen zichzelf en de man binnen.

Toen de haan kraaide, zag ik hem verstijven. Er gebeurde iets wat ik niet begreep. Hij keek alsof één geluid een deur in hem had opengebroken. Daarna ging hij weg, snel eerst, toen bijna struikelend.

Ik heb hem nooit gevraagd waarom. Later hoorde ik verhalen over leerlingen van Jezus en over een man die Petrus heette. Soms vroeg ik mij af of hij dezelfde was. Als dat zo was, dan heb ik op een van de slechtste momenten van zijn leven tegenover hem gestaan.

Wat mij is bijgebleven, is hoe weinig nodig is om iemand tot angst te brengen. Geen zwaard, geen rechtbank. Soms alleen een vraag bij een vuur. En hoe een mens binnen enkele minuten dingen kan zeggen waarvan hij eerder zeker wist dat hij ze nooit zou zeggen.

Historische context

De ontkenning van Petrus is opvallend omdat de vroege traditie het falen van een prominente latere leider niet wegpoetst. Het verhaal functioneert tegelijk als herinnering aan menselijke angst en aan later herstel.

12. Pilatus' klerk - het dossier

Ooggetuige: *een Romeinse klerk*

Voor ons was het vroeg. Voor de mensen buiten leek het alsof de hele wereld al wakker was.

Ik werkte met woorden die macht konden krijgen zodra ze op de juiste plaats stonden. Namen, aanklachten, besluiten. Een dossier maakt van een mens een zaak. Dat is efficiënt en meestal noodzakelijk, hield ik mijzelf voor.

De aanklacht veranderde zodra zij Romeins moest klinken. Religieuze woorden interesseren een prefect minder dan woorden als koning, oproer en Caesar. Ik hoorde de formuleringen verschuiven en zag hoe iedereen begreep welke taal resultaat kon opleveren.

Pilatus stelde vragen. Hij kon geïrriteerd raken door mensen die hem in een hoek dreven. Ik zag geen machteloze man. Ik zag een bestuurder die rekende. Hij keek naar de gevangene, naar de aanklagers en soms naar de ruimte alsof hij het risico van iedere uitkomst woog.

De man uit Galilea paste slecht in ons gewone patroon. Opstandelingen spraken anders. Sommigen smeekten, anderen scholden, weer anderen probeerden van hun laatste minuten een redevoering te maken. Deze man leek niet bezig zijn leven met de gebruikelijke middelen te redden.

Ik vroeg een collega wat hij ervan dacht. Hij haalde zijn schouders op. 'Tegen de avond is het dossier gesloten.' Voor hem was dat genoeg.

Voor mij niet. Toen het besluit viel, noteerde ik wat nodig was. Mijn letters waren gelijkmatig. Dat verbaasde mij later: een hand kan rustig schrijven terwijl een ander mens naar zijn dood wordt gestuurd.

Ik heb vaak nagedacht over verantwoordelijkheid. De prefect besliste. De aanklagers drongen aan. Soldaten voerden uit. En ik? Ik schreef. Het is verleidelijk te geloven dat wie slechts noteert buiten het gebeuren staat. Maar een bestuur bestaat juist uit duizenden kleine handelingen van mensen die zeggen dat zij alleen hun taak verrichten.

Die ochtend leerde ik dat een dossier schoon kan ogen terwijl de werkelijkheid erachter allesbehalve schoon is.

Bron en interpretatie

Pontius Pilatus is historisch goed verankerd, onder meer door de inscriptie uit Caesarea en door antieke auteurs. De evangeliën geven hem aarzeling, maar de Romeinse prefect blijft degene met executiebevoegdheid.

13. Een priesterlijke sympathisant - Nicodemus kijkt toe

Ooggetuige: *Nicodemus*

Ik had Hem ooit in de nacht opgezocht. Nacht was veilig; in het donker kon een vraag nog van mij alleen blijven.

Ik herinnerde mij hoe ik toen zorgvuldig had gesproken. Ik kwam met respect, maar ook met bescherming om mij heen. Ik wilde leren zonder gezien te worden als leerling. Hij had mijn beleefdheid niet bespot, maar Hij liet mij evenmin schuilen achter mijn kennis.

Nu stond alles in het licht. Ik zag hoe woorden over waarheid botsen met systemen die vooral willen overleven. Ik kende veel van de mannen die spraken. Ik kende hun ernst, hun verantwoordelijkheden, hun angst voor onrust. Juist daarom was het zo moeilijk. Kwaad komt zelden binnen met een bord waarop staat dat het kwaad is. Het komt vaak als noodzaak, voorzichtigheid of bescherming van het geheel.

Ik dacht aan ons gesprek over opnieuw geboren worden. Op die ochtend leek alles eerder op sterven.

Een deel van mij wilde naar voren stappen. Wat zou ik zeggen? Dat wij te snel gingen? Dat deze man meer verdiende dan een procedure onder druk? Ik stelde mij de blikken voor, de vragen achteraf, de gevolgen voor mijn plaats onder de leiders. Ik schaamde mij dat ik ze allemaal zo snel kon bedenken.

Ik bleef staan.

Dat is de herinnering die mij het meest pijn doet: niet dat ik Hem haatte, maar dat mijn sympathie zo weinig kostte zolang zij verborgen bleef. Ik had vragen durven stellen in de nacht; in het daglicht bleek moed iets anders.

Toen Hij werd weggeleid, zag ik zijn gezicht slechts kort. Ik weet niet of Hij mij zag. Ik hoopte bijna van niet.

Later, toen Jozef mij betrok bij de begrafenis, voelde ik dat de tijd van veilige vragen voorbij was. Een dode man kon mijn reputatie niet meer bevorderen. Misschien kon ik daarom eindelijk zichtbaar worden. Het was laat. Maar soms begint waarheid voor een mens op het moment dat hij niet langer vraagt hoeveel zij hem zal kosten.

Historische kanttekening

Nicodemus verschijnt in Johannes als iemand die zich geleidelijk zichtbaarder met Jezus verbindt. Zijn innerlijke ontwikkeling in dit hoofdstuk is literaire verbeelding.

14. De moeder van een gevangene - Barabbas

Ooggetuige: *een vrouw die op nieuws over Barabbas wacht*

Mijn zoon kende Barabbas. Daarom kende ik zijn naam. In Jeruzalem kende iedereen wel iemand die door Rome was opgepakt.

Sinds de arrestatie van mijn zoon sliep ik licht. Iedere voetstap in de straat kon nieuws zijn. Iedere klop op de deur kon het einde betekenen. Mensen die nooit op een gevangene hebben gewacht, weten niet hoe hoop zich aan geruchten vastklampt.

Toen ik die ochtend hoorde dat er mogelijk iemand vrijgelaten zou worden, ging ik naar buiten. Ik wist niet eens of mijn zoon kans maakte. Toch moest ik erbij zijn. Een moeder rekent anders dan een bestuurder: één open deur is genoeg om alle waarschijnlijkheden te vergeten.

Toen de naam Barabbas door de menigte ging, hoorde ik geen theologie. Ik hoorde een deur die misschien open zou gaan. Mensen riepen zijn naam om verschillende redenen. Sommigen kenden hem, sommigen haatten Rome, sommigen riepen omdat anderen riepen.

Naast mij stond een vrouw die vroeg wie de andere gevangene was. 'Jezus uit Galilea,' zei iemand. 'De leraar?' vroeg zij. Niemand antwoordde.

Ik keek naar Hem. Hij zag er niet uit als iemand die nog deel uitmaakte van een keuze. Alsof het besluit al over Hem heen was gevallen. Een ogenblik voelde ik schaamte omdat mijn hart maar één gedachte toeliet: laat degene vrij die ons dichter bij mijn zoon kan brengen.

Een andere man werd weggevoerd. Jaren later hoorde ik christenen zeggen dat Barabbas vrijging terwijl Jezus werd veroordeeld. Voor mij bleef het eerst alleen een verschrikkelijke ruil.

Pas later begon die ruil mij te achtervolgen. Ik had die ochtend gewild dat iemand anders de prijs betaalde, zolang mijn eigen kind maar thuiskwam. Welke moeder zou niet zo denken? Toch zag ik ineens hoe verschrikkelijk die wens wordt wanneer zij een gezicht krijgt.

Ik weet niet wat Barabbas die dag dacht toen zijn deur openging. Ik weet alleen wat ik dacht: misschien is er nog hoop voor de mijne. En ergens, terwijl ik hoopte, liep een andere moeder achter haar zoon aan naar de dood.

Achtergrond

De Barabbasscène is evangelisch overgeleverd; over de precieze feestelijke vrijlatingspraktijk bestaat discussie. Literair werd Barabbas vroeg een krachtig beeld van plaatsvervanging.

15. De soldaat bij de geseling

Ooggetuige: *een Romeinse soldaat*

Wij noemden het werk. Dat is hoe mensen verder kunnen met dingen die ze anders niet zouden verdragen.

Een soldaat leert vroeg om opdrachten op te delen in handelingen. Bewaken. Binden. Wachten. Uitvoeren. Niet vragen wat het geheel betekent. Wie te veel nadenkt, wordt traag; wie te weinig nadenkt, wordt hard. De meesten van ons probeerden ergens daartussen te leven.

Ik zal niet vertellen hoeveel slagen er waren. Ik heb ze niet geteld. Wie later exacte aantallen noemt, weet meer dan ik die erbij stond. Ik herinner mij vooral hoe snel een lichaam verandert wanneer het niet langer als persoon wordt behandeld.

Een jonge soldaat naast mij maakte een grap. Niemand lachte. Hij keek beschaamd weg en deed daarna extra stoer. Ik herkende het. Spot is soms angst in uniform.

De gevangene schreeuwde niet zoals sommigen deden. Dat maakte het niet gemakkelijker. Integendeel. Stilte kan een soldaat dwingen te horen wat hij liever overschreeuwt.

Ik probeerde naar zijn rug te kijken en niet naar zijn gezicht. Een rug is een opdracht. Een gezicht is een mens. Maar op een moment keek Hij toch op. Ik weet niet of onze blikken elkaar werkelijk ontmoetten; herinneringen maken zichzelf later groter. Toch heb ik jarenlang gedacht dat Hij mij zag.

Na afloop waste ik mijn handen en armen. Water verwijdert veel: stof, zweet, bloed. Het verwijdert geen beeld.

Die middag ging het werk verder. Andere bevelen, andere bewegingen. Rome hield van orde en wij waren de handen van die orde. Ik vertelde mijzelf dat als ik het niet deed, iemand anders het zou doen. Dat was waarschijnlijk waar. Het was alleen geen antwoord.

Sindsdien heb ik geweten dat het gevaarlijkste moment niet altijd is wanneer een mens wreedheid voelt. Soms is het wanneer hij niets meer voelt en dat professionaliteit noemt.

Wat de bronnen zeggen

De evangelisten melden de geseling sober. Moderne reconstructies, waaronder die van Smalhout, helpen de ernst te begrijpen, maar exacte aantallen, instrumenten en letsels zijn niet met zekerheid vast te stellen.

16. Simon van Cyrene - de dwarsbalk

Ooggetuige: *Simon van Cyrene*

Ik kwam van buiten de stad. Mijn gedachten waren bij het feest, bij mijn zonen, bij de dingen die ik die dag nog moest doen.

Een soldaat wees. Dat was genoeg. Ik protesteerde niet lang; je leert snel wat een Romeins bevel betekent. Toch voelde ik woede. Niet tegen de veroordeelde, maar tegen de vernedering dat mijn dag, mijn plannen en mijn lichaam ineens eigendom van een bevel waren.

Het hout drukte op mijn schouder. Het was ruw en zwaarder dan ik verwachtte. Ik probeerde mijn pas te vinden zonder te dicht bij Hem te komen. Eerst wilde ik vooral dat de straat snel voorbijging.

Ik zag zijn rug, zijn trage passen, de mensen langs de weg. Sommigen keken met medelijden, anderen met nieuwsgierigheid. Een paar riepen. Ik merkte dat ik boos werd op hen. Zij konden kijken en daarna naar huis gaan. Ik droeg.

Na een tijdje keek Hij opzij. Er was geen gelegenheid voor een gesprek. Misschien zei Hij niets. Toch veranderde er iets in mij. De man naast wie ik liep was geen last die Rome mij had opgelegd. Hij was zelf iemand onder een last.

Eerst droeg ik uit dwang. Na enkele straten wist ik niet meer waarom ik nog boos was.

Ik dacht aan mijn zonen. Wat zouden zij zien als ze mij zo tegenkwamen? Hun vader onder het hout van een veroordeelde. Ik schaamde mij voor die gedachte zodra ze kwam. Hier liep een man naar zijn dood en ik maakte mij zorgen om mijn aanzien.

Toen we de plaats bereikten waar mijn hulp niet meer nodig was, nam een soldaat het hout over. Ik bleef een paar passen staan. Niemand beval mij te blijven. Niemand beval mij weg te gaan.

Ik had mijn taak kunnen beschouwen als een vernederend oponthoud. Toch liep ik niet onmiddellijk terug naar mijn plannen. Het gewicht was van mijn schouder, maar niet uit mijn gedachten.

Later vroegen mensen mij hoe zwaar het hout was. Ik kon dat beantwoorden. Veel moeilijker was de vraag wat er onderweg met mij gebeurde. Soms draag je iets omdat je gedwongen wordt en ontdek je pas achteraf dat die korte weg je langer bijblijft dan alle reizen die je vrijwillig maakte.

Historische context

Simon van Cyrene is een van de weinige omstanders die bij naam genoemd worden. Marcus noemt ook Alexander en Rufus. Wat Simon dacht of later geloofde weten we niet; dat is hier bewust literaire reconstructie.

17. De vrouw langs de weg

Ooggetuige: *een vrouw uit Jeruzalem*

Wij huilden omdat er soms niets anders overblijft. Niet iedereen die huilt begrijpt wat er gebeurt.

Ik had executies gezien. Je leert in een bezette stad om niet te lang te kijken. Moeders trekken kinderen naar binnen, handelaren zetten hun werk voort, mensen maken ruimte voor soldaten. Het leven beschermt zichzelf door te doen alsof geweld gewoon is.

Maar deze man keek terug.

Wij stonden met enkele vrouwen langs de route. Eén kende iemand die Hem had horen spreken. Een ander zei dat Hij zieken had genezen. Ik wist alleen dat de aanblik van een mens die nauwelijks verder kon mij de adem benam.

Ik huilde ook om andere dingen. Om onze stad. Om zonen die te vroeg leerden wat Romeinse macht betekende. Om dochters voor wie wij een veilige toekomst probeerden te bouwen terwijl wij zelf niet wisten wat morgen bracht. Misschien huilde ik om alles tegelijk.

Toen Hij tot ons sprak, voelde ik eerst bijna verzet. Waarom troostte Hij ons niet? Waarom zei Hij niet dat alles goed zou komen? Zijn woorden maakten onze tranen niet kleiner; ze maakten ze groter. Alsof Hij, terwijl Hij zelf naar de dood liep, nog de toekomst van onze kinderen zag.

Een vrouw naast mij fluisterde: 'Begrijp jij Hem?' Ik schudde mijn hoofd.

Dat was misschien het eerlijkste antwoord van die dag.

Toen de stoet verderging, bleef ik staan tot ik Hem niet meer kon zien. Daarna moest ik naar huis. Er moest brood worden klaargemaakt. Iemand vroeg waarom mijn ogen rood waren. Ik zei alleen dat er een executie was geweest.

Maar in mij was iets verschoven. Ik had medelijden willen geven aan een veroordeelde. In plaats daarvan had Hij woorden gegeven die mij dwongen naar mijn eigen stad te kijken.

Soms denk ik dat tranen pas betekenis krijgen wanneer ze niet alleen zeggen: wat is dit verdrietig, maar ook: wat doen wij met de wereld waarin dit kan gebeuren?

Bron en interpretatie

Lucas bewaart de ontmoeting met de vrouwen van Jeruzalem. De scène verbindt persoonlijk medelijden met een bredere profetische waarschuwing.

18. De koopman langs de route - een voorbijganger

Ooggetuige: *een voorbijganger*

Ik stond stil omdat iedereen stilstond. Dat is een slechte reden, maar vaak de echte.

Mijn winkel lag niet ver van de route. Op feestdagen betekende drukte handel, en handel betekende dat je je aandacht bij klanten moest houden. Toch trok het geluid mij naar buiten.

Er werd geroepen. Sommigen spotten. Ik lachte één keer mee en schaamde mij onmiddellijk, maar niemand merkte het. Dat maakte het bijna erger. Als iemand mij had aangekeken, had ik mij kunnen verdedigen. Nu wist alleen ik waarom ik lachte: niet omdat ik iets grappig vond, maar omdat ik bij de groep wilde horen.

De veroordeelde keek nauwelijks op. Een man naast mij maakte een opmerking over koningen. Anderen lachten. Ik voelde opnieuw de neiging mee te doen en beet op mijn lip.

Waarom is spot zo gemakkelijk wanneer iemand niet meer terug kan spreken? Misschien omdat zijn machteloosheid ons veilig maakt. Wij riskeren niets.

Een kind vroeg zijn moeder wat de man had gedaan. Zij trok hem weg. Ik wenste ineens dat iemand mij dezelfde vraag stelde. Wat had hij eigenlijk gedaan? Ik kende de aanklacht niet. Ik kende alleen de stemming.

Pas later begreep ik hoe gemakkelijk een mens meedoet wanneer een veroordeelde geen sociale bescherming meer heeft.

Ik ging terug naar mijn winkel, maar de gewone gesprekken irriteerden mij. Mensen onderhandelden over prijzen. Iemand klaagde over een slechte munt. Alles ging door alsof de straat niets had laten zien.

Die avond dacht ik aan mijn ene lach. Eén geluid in een grote menigte, onbelangrijk voor iedereen behalve mij. Toch werd het een maatstaf voor iets in mijn karakter dat ik liever niet kende.

Sindsdien wantrouw ik de veiligheid van een menigte. Zij kan een mens het gevoel geven dat niemand verantwoordelijk is omdat iedereen hetzelfde doet. Maar ik weet nog precies wie lachte. Ik.

Historische kanttekening

Openbare kruisiging werkte mede door schaamte en afschrikking. De voorbijganger is fictief, maar zijn positie helpt de sociale dynamiek van een publieke executie te verbeelden.

19. Golgotha - de centurio

Ooggetuige: *een Romeinse centurio*

De heuvel rook naar stof, zweet en oud hout. Voor mijn mannen was het routine. Voor de veroordeelden niet.

Ik hield van orde. Een executie moest voorspelbaar verlopen: bewaking, bevestiging, bord, wachten. De taak was niet om te haten. De taak was om ervoor te zorgen dat het vonnis werd uitgevoerd en dat niemand ingreep.

Ik had veel mannen zien sterven. Sommigen vloekten Rome tot hun laatste adem. Sommigen smeekten. Sommigen riepen naar hun moeder. Na verloop van tijd leer je gezichten niet mee naar huis te nemen.

Maar deze middag werd onvoorspelbaar. Niet door een opstand, maar door de manier waarop de middelste man stierf. Ik had veel mannen horen vloeken. Zijn woorden klonken anders.

Mijn mannen merkten het ook. Eén deed alsof hij niets hoorde. Een ander keek vaker dan nodig naar boven. De menigte veranderde gedurende de uren. Spot werd stiller. Mensen gingen weg. Anderen bleven alsof zij niet wisten waarheen.

Ik lette op de lichamen omdat dat mijn werk was: ademhaling, beweging, tekenen dat het einde naderde. Toch merkte ik dat ik naar woorden begon te luisteren.

Er kwam duisternis die de stemming nog zwaarder maakte. Ik ga niet beweren dat ik toen begreep wat het betekende. Een soldaat leert niet snel bovennatuurlijke conclusies te trekken. Maar ik voelde iets wat ik niet met discipline kon wegdrukken: deze executie paste niet meer in het vakje waarin ik haar had gezet.

Toen Hij stierf, bleef ik kijken. Geen ontsnapping, geen reddingsactie, geen omkering zoals zijn volgelingen misschien hadden gehoopt. Alleen dood. En toch voelde het niet als de eenvoudige overwinning van Rome.

Ik heb later geprobeerd mijn reactie uit te leggen. Misschien was het zijn houding. Misschien zijn woorden. Misschien alles samen. Ik weet alleen dat ik die heuvel verliet met minder zekerheid over mijn eigen macht dan waarmee ik erop was gekomen.

Achtergrond

De centurio krijgt in de synoptische traditie een opvallende reactie op Jezus' dood. De precieze formulering verschilt per evangelie; de literaire scène laat die verschillen intact.

20. Onder het kruis - Maria

Ooggetuige: *Maria, moeder van Jezus*

Er zijn momenten waarop herinneringen niet chronologisch komen. Een kind dat je vasthield. Een jongen die wegloopt en terugkomt. Een stem in een huis. Een bruiloft. Een menigte.

Onder het kruis bestond tijd niet meer uit uren. Alleen uit ademhalen en wachten.

Ik keek naar zijn handen en zag in gedachten kleine handen terug, vingers die zich ooit om de mijne sloten. Dat is wat verdriet doet: het weigert iemand alleen te laten zijn wie hij op dit moment is. Het brengt alle leeftijden tegelijk terug.

Mensen bewogen om ons heen. Soldaten spraken. Iemand huilde. Soms ving ik woorden op en soms hoorde ik niets meer, alsof mijn lichaam zichzelf tegen geluid beschermde.

Ik wilde naar Hem toe. Dat verlangen was zo eenvoudig dat het bijna kinderlijk voelde. Een moeder gaat naar haar kind wanneer het pijn heeft. Maar er was geen plaats waar ik kon staan die zijn pijn kon wegnemen.

Ik kon niets voor Hem doen. Misschien is dat de diepste pijn van een moeder: liefde die geen uitweg meer kan maken.

Ik dacht aan woorden die lang geleden over Hem waren uitgesproken, woorden die ik had bewaard zonder ze volledig te begrijpen. Op die middag wilde ik geen profetie, geen uitleg. Ik wilde mijn zoon.

Toen Hij sprak, moest ik mij inspannen om Hem te verstaan. Zijn zorg voor mij sneed op een andere manier. Zelfs daar, zelfs toen, keek Hij voorbij zijn eigen lijden.

Ik voelde de aanwezigheid van de leerling naast mij. Wij stonden dicht bij elkaar en toch was ieder alleen in zijn verdriet.

Toen het voorbij was, geloofde mijn lichaam het eerder dan mijn gedachten. Mijn knieën werden zwak. Iemand hield mij vast.

Later zouden anderen spreken over betekenis, vervulling en verzoening. Ik heb die woorden leren ontvangen. Maar onder het kruis begon niets met een leerstelling. Het begon met verlies. Met een moeder die keek naar haar zoon en geen enkele weg meer zag om Hem naar huis te brengen.

Wat de bronnen zeggen

De aanwezigheid van vrouwen en, in Johannes, Jezus' moeder bij het kruis behoort tot de evangelietraditie. De herinneringen en innerlijke stem zijn literaire invulling.

21. De geliefde leerling - woorden in de duisternis

Ooggetuige: *de geliefde leerling*

Ik stond dicht genoeg om woorden te horen en ver genoeg om mij machteloos te voelen.

Ik had gedacht dat trouw betekende dat je bleef wanneer anderen vluchtten. Onder het kruis ontdekte ik dat blijven ook machteloos kan zijn. Ik kon Hem niet bevrijden. Ik kon zijn pijn niet verminderen. Ik kon alleen aanwezig zijn.

Maria stond naast mij. Ik durfde haar nauwelijks aan te kijken. Haar verdriet maakte mijn eigen angst klein en tegelijk scherper. Wat zeg je tegen een moeder wanneer haar zoon sterft? Iedere zin klinkt te groot of te leeg.

Toen Hij zijn moeder aan mij toevertrouwde, werd de wereld kleiner: niet Rome, niet de tempel, niet de menigte - één vrouw, één verantwoordelijkheid.

Ik begreep niet waarom Hij juist toen over zorg sprak. Misschien omdat liefde zich niet laat uitstellen tot betere omstandigheden. Ik voelde het gewicht van zijn woorden onmiddellijk. Niet als symboliek, maar als opdracht: zij mocht niet alleen achterblijven.

Na zijn dood bleef die opdracht bij mij. Wij moesten van de heuvel af, een plaats vinden, beslissingen nemen terwijl niemand helder kon denken. Rouw is vreemd praktisch. Juist wanneer alles zinloos voelt, moet iemand water halen, iemand ondersteunen, een deur openen.

Later zouden wij grote woorden gebruiken over verzoening en heerlijkheid. Die middag begon het voor mij met zorgen voor iemand die achterbleef.

Ik heb vaak gedacht dat dit bij Hem hoorde. Hij sprak over God en eeuwig leven, maar zag ook wie naast Hem stond. Het grote en het kleine waren bij Hem geen vijanden.

Toen wij uiteindelijk weggingen, keek ik nog één keer om. Ik wist niet wat er na deze dag kon komen. Ik wist alleen dat ik niet meer dezelfde verantwoordelijkheid droeg als daarvoor. Soms begint een nieuwe gemeenschap niet met een plan, maar met woorden gesproken midden in verlies.

Historische context

Johannes verbindt kruis en gemeenschap op een eigen manier. De scène onderstreept dat theologie in het evangelie niet losstaat van concrete zorg.

22. De twee gekruisigden - een bewaker luistert

Ooggetuige: *een bewaker*

De mannen naast Hem reageerden niet hetzelfde. Dat verbaasde mij niet; pijn maakt mensen niet automatisch goed of wijs.

Als bewaker leerde je de stemmen van veroordeelden te negeren. Beledigingen waren gewoon. Beloften ook. 'Laat mij los en ik zal...' Niemand luisterde.

De een spuugde woorden uit alsof woede hem overeind hield. De ander werd stiller. Eerst dacht ik dat hij simpelweg minder kracht had. Toen merkte ik dat hij naar de middelste man luisterde.

Hun gesprek kwam in stukken tot mij. Wind, geroep en de afstand maakten niet ieder woord duidelijk. Ik begreep alleen dat de middelste man, zelf stervend, nog over een toekomst sprak.

Dat vond ik absurd. Aan een kruis is de toekomst normaal gesproken het eerste wat verdwijnt. Er is alleen nog tijd die korter wordt.

De stillere man sprak alsof hij iets erkende. Geen ontsnappingsplan, geen onderhandeling. Hij vroeg om herinnerd te worden. Ik keek op. Wie vraagt een stervende om herinnering?

Het antwoord van de middelste man klonk niet als de troost die mensen elkaar geven wanneer zij niets meer kunnen doen. Er zat een zekerheid in die mij irriteerde en aantrok.

Ik vertelde mijzelf dat pijn mensen vreemde dingen laat zeggen. Dat was een redelijke verklaring. Toch bleef ik luisteren.

Na afloop kon ik de twee mannen naast Hem niet meer zien als één categorie 'misdadigers'. Dezelfde pijn had hen niet hetzelfde gemaakt. De een vocht tot het einde met spot. De ander leek juist in zijn laatste uren iets los te laten.

Ik weet niet wat er in hem gebeurde. Ik weet alleen dat ik die dag begreep dat nabijheid alleen niets garandeert. Drie kruisen stonden dicht bij elkaar, maar de mensen eraan bevonden zich innerlijk op totaal verschillende plaatsen.

Bron en interpretatie

Lucas bewaart een eigen traditie over de twee misdadigers. De scène laat zien dat dezelfde nabijheid tot Jezus niet automatisch dezelfde interpretatie oplevert.

23. De laatste uren - een arts uit de menigte

Ooggetuige: *een fictieve arts uit Jeruzalem*

Ik keek beroepsmatig en haatte mijzelf daarom. Ik zag ademhaling, houding, uitputting - en tegelijk wist ik dat geen observatie de persoon voor mij samenvatte.

Mijn opleiding had mij geleerd tekenen te lezen: huidskleur, bewustzijn, ritme, reactie op pijn. Kennis geeft houvast. Zij maakt van chaos een reeks verschijnselen die je kunt benoemen.

Maar hier hielp benoemen nauwelijks.

Ik stond tussen mensen die om andere redenen keken. Sommigen kenden Hem. Sommigen waren nieuwsgierig. Ik merkte dat ik in gedachten oorzaken rangschikte en schaamde mij. Alsof een correcte verklaring iets kon veranderen aan wat daar gebeurde.

Een man naast mij vroeg of Hij nog lang zou leven. Ik gaf geen antwoord. Niet omdat ik niets kon zeggen, maar omdat ik niet wilde dat mijn schatting deel werd van het wachten.

De medische taal kan pijn ordenen, maar niet verklaren wat lijden betekent.

Ik zag hoe iedere ademhaling arbeid werd. Ik wist wat uitputting met een lichaam doet. Tegelijk wist ik hoeveel ik níét wist: wat er vóór de kruisiging precies was gebeurd, hoeveel bloed verloren was, welke letsels er waren, hoe ieder individueel lichaam reageert.

Toen zijn hoofd zakte, wist ik alleen dat het lichaam zijn grens had bereikt. Alles wat later over oorzaak zou worden gezegd, bleef achter bij het feit van de dood.

Ik bleef nog even staan. Mijn vak had mij geleerd de dood vast te stellen. Het had mij niet geleerd wat je moet doen wanneer een dood je moreel aankijkt.

Op weg naar huis dacht ik aan de verleiding van deskundigheid: omdat wij iets kunnen beschrijven, denken wij soms dat wij het begrijpen. Die middag wist ik beter. Ik kon spreken over spieren, ademhaling, shock en uitputting. Maar de vraag waarom deze man daar hing, en waarom zijn dood zoveel mensen brak, lag buiten het bereik van mijn instrumenten.

Historische kanttekening

Deze fictieve arts is een brug naar de medische discussie. Moderne literatuur noemt meerdere mogelijke mechanismen. Een stellige individuele doodsoorzaak kan uit de bronnen niet worden vastgesteld.

24. Jozef van Arimatea - naar Pilatus

Ooggetuige: *Jozef van Arimatea*

Ik had te lang gewacht om zichtbaar te worden. Misschien noemde ik het voorzichtigheid. Misschien was het angst.

Er zijn altijd goede redenen om nog even te wachten. Eerst meer duidelijkheid. Eerst zien hoe de verhoudingen liggen. Eerst voorkomen dat één impuls jaren van invloed vernietigt. Ik had mijzelf met zulke argumenten gerustgesteld.

Nu was er geen voordeel meer te behalen. Een dode rabbi heeft geen carrière te bieden.

Juist daarom ging ik.

Onderweg naar Pilatus voelde iedere stap te luid. Ik wist dat mijn verzoek vragen kon oproepen. Waarom deze man? Waarom nu? Wie zich over het lichaam van een veroordeelde ontfermt, maakt iets zichtbaar wat eerder verborgen kon blijven.

Ik overwoog nog één keer terug te gaan. Niet lang. Er zijn momenten waarop uitstel zelf een keuze wordt.

Ik vroeg om het lichaam. Mijn stem klonk rustiger dan ik mij voelde.

Pilatus leek vooral te willen weten of de dood werkelijk al was ingetreden. Voor hem was dit een administratieve kwestie aan het einde van een lastige dag. Voor mij voelde het alsof ik eindelijk hardop zei bij wie ik wilde horen, juist nu er niets meer te winnen was.

Toen toestemming kwam, voelde ik geen overwinning. Alleen haast. De sabbat naderde. Er moesten doeken komen, hulp, een plaats.

Bij het kruis werd mijn moed opnieuw kleiner. Een lichaam van het hout nemen is geen verheven gebaar. Het is zwaar, concreet en verdrietig. Je handen raken de werkelijkheid die je eerder op afstand kon bespreken.

Ik dacht: had ik eerder iets kunnen doen? Het is een vraag zonder veilig antwoord.

Misschien kon ik het verleden niet herstellen. Ik kon alleen doen wat nu voor mij lag: Hem niet prijsgeven aan vergetelheid of achteloosheid. Soms begint moed te laat om het onrecht te voorkomen, maar nog op tijd om liefde een lichaam te geven.

Achtergrond

Jozef van Arimatea wordt in alle vier de evangeliën met de begrafenis verbonden. Zijn verzoek aan Pilatus past binnen de mogelijkheid dat Rome onder omstandigheden begraving toestond.

25. Nicodemus - specerijen

Ooggetuige: *Nicodemus*

Ik kwam opnieuw met mijn handen vol. De eerste keer had ik vragen meegenomen. Nu droeg ik specerijen.

De geur was sterk. Later zou ik die geur nooit meer kunnen ruiken zonder terug te keren naar die avond. Geheugen hecht zich aan vreemde dingen: een doek, een kruik, het schuren van steen.

Jozef en ik spraken weinig. Sommige taken vragen geen verklaring: tillen, dragen, wikkelen, neerleggen.

Toch dacht ik voortdurend. Aan de nacht waarin ik Hem had opgezocht. Aan mijn voorzichtig geformuleerde woorden. Aan zijn antwoord over geboorte van boven, over wind die waait waarheen hij wil. Ik had toen gedacht dat ik tijd genoeg had om te begrijpen.

Nu lag Hij voor ons en leek alle tijd verdwenen.

Ik schaamde mij voor de hoeveelheid specerijen die ik had meegebracht. Niet omdat eerbied verkeerd was, maar omdat ik mij afvroeg of overvloed soms probeert goed te maken wat moed eerder naliet.

Jozef keek mij een keer aan alsof hij dezelfde vraag kende. We zeiden niets.

Ik dacht aan geboorte en nieuw leven, maar ik durfde die woorden niet hardop te zeggen bij een graf. Ze klonken bijna wreed tegenover de stilte van een dood lichaam.

Toen we Hem neerlegden, voelde de ruimte klein. Buiten ging de stad verder richting sabbat. Binnen was er alleen steen, linnen en afscheid.

Ik legde mijn hand even tegen de wand. Koud.

De eerste keer was ik in de nacht gekomen omdat ik niet gezien wilde worden. Nu was er opnieuw duisternis, maar ik verborg mij niet meer. Misschien was dat het enige wat ik op dat moment begreep: geloof dat nooit zichtbaar wordt, blijft onvoltooid.

Ik verliet het graf zonder hoop op een wonder. Ik dacht dat ik eindelijk te laat was. Juist daarom is alles wat daarna verteld werd voor mij niet los te maken van deze avond: wij legden werkelijk een dode in een graf. Mijn handen wisten dat.

Wat de bronnen zeggen

Johannes verbindt Nicodemus expliciet met de begrafenis. Zijn eerdere gesprek over nieuw geboren worden geeft de scène een literaire spanning die het evangelie zelf oproept.

26. De steen - een grafwerker

Ooggetuige: *een grafwerker*

Ik hielp de steen op zijn plaats. Het was zwaar, maar niet uitzonderlijk. Stenen zijn eerlijk: ze doen wat gewicht doet.

Ik kende graven. Voor families zijn ze plaatsen van herinnering; voor mij waren ze ook werk. Uithakken, aanpassen, sluiten. Verdriet van anderen wordt vreemd gewoon wanneer je er vaak naast staat.

Die avond was er haast. De dag liep af en de sabbat naderde. De mannen die het lichaam brachten, werkten zorgvuldig maar snel. Ik stelde weinig vragen. Mensen die een dode dragen hebben geen behoefte aan nieuwsgierigheid.

De vrouwen keken. Ik keek niet naar hun gezichten; rouwenden hebben recht op iets dat niet bekeken wordt.

Eén van hen bleef steeds naar de plaats kijken waar het lichaam was neergelegd, alsof zij de afstand tussen zichzelf en Hem wilde onthouden. Ik herkende dat. Nabestaanden onthouden routes die anderen vergeten.

Toen het moment kwam om te sluiten, zette ik mijn schouder tegen de steen. Anderen hielpen. Er was dat lage schurende geluid van steen over steen. Een alledaags geluid, maar voor de mensen achter mij betekende het iets definitiefs.

Toen wij klaar waren, leek het verhaal afgelopen. Dat is wat een gesloten graf zegt.

Ik veegde mijn handen af. Iemand bedankte mij. Ik wist niet wat ik moest antwoorden. 'Graag gedaan' klinkt verkeerd bij een graf.

Op weg naar huis dacht ik niet aan opstanding. Waarom zou ik? Ik dacht aan eten, rust en de sabbat. De volgende dag zou de steen nog steeds voor de opening liggen. Zo werkt steen.

Later hoorde ik dat er over dit graf werd gesproken alsof juist de geslotenheid belangrijk was geweest. Mensen vroegen mij hoe zwaar de steen was, hoe hij lag, wie hem kon verplaatsen. Ik vond die vragen vreemd.

Voor mij was het belangrijkste eenvoudiger: ik had geholpen een graf te sluiten waarvan iedereen dacht dat het gesloten zou blijven. Daarom begrijp ik misschien beter dan sommigen hoe ontregelend het gerucht was dat het verhaal daar niet was geëindigd.

Historische context

De graflegging vormt de noodzakelijke overgang tussen kruisiging en paasverkondiging. Het christelijk geloof verkondigt geen ontsnapping aan sterfelijkheid, maar opstanding na werkelijke dood en begrafenis.

27. Stille zaterdag - de buurvrouw

Ooggetuige: *een buurvrouw van een leerling*

De stad vierde verder. Dat vond ik bijna beledigend. Hoe kan een feest doorgaan wanneer voor iemand de wereld is ingestort?

Ik woonde dicht genoeg bij het huis om te merken dat er meer mensen binnen waren dan gewoonlijk. De deur bleef gesloten. Soms kwam iemand kort naar buiten en keek te snel om zich heen.

De mannen bleven binnen. Soms hoorde ik fluisteren. Niemand sprak over opstanding alsof hij wist wat er morgen zou gebeuren.

Ik bracht wat brood. Niet omdat zij daarom gevraagd hadden, maar omdat verdriet mensen kan laten vergeten dat lichamen nog steeds moeten eten. Een vrouw nam het aan en bedankte mij zonder werkelijk naar mij te kijken.

Ik wilde vragen wat er precies gebeurd was. Ik deed het niet. Er zijn dagen waarop vragen een last worden.

Binnen hing angst naast verdriet. Dat voelde ik zelfs vanaf de drempel. Zij hadden niet alleen iemand verloren; zij wisten ook niet wat zijn arrestatie voor hen betekende. Zouden er meer namen bekend zijn? Zou Rome zoeken? Zou iemand hen verraden?

Een van de mannen zei: 'Wij dachten...' en maakte zijn zin niet af. Dat halve zinnetje bleef bij mij. Verdriet zit vaak in de ruimte tussen wat wij dachten en wat er is gebeurd.

Dat is wat wij later vergeten: voor hen was zaterdag geen tussenhoofdstuk. Het was verlies zonder zichtbare oplossing.

Die avond stak ik thuis een lamp aan. Buiten klonken geluiden van het feest. Ik dacht aan het huis verderop waar niemand wist hoe de volgende dag eruit zou zien.

Achteraf maken mensen van wachten gemakkelijk een periode vol verborgen verwachting. Maar ik zag geen verwachting. Ik zag vermoeidheid, schuld, angst en mensen die probeerden de nacht door te komen.

Misschien is dat waarom die zaterdag mij is bijgebleven. Niet omdat er iets spectaculairs gebeurde, maar omdat er niets gebeurde. En soms is juist dat het moeilijkst: wanneer God, de toekomst en ieder antwoord stil lijken.

Bron en interpretatie

Stille Zaterdag wordt in latere liturgie een theologisch geladen dag, maar historisch gezien moeten we de leerlingen niet achteraf de zekerheid van Pasen toeschrijven.

28. Maria Magdalena - vroeg bij het graf

Ooggetuige: *Maria Magdalena*

Ik ging omdat liefde soms alleen nog een plaats kent. Je loopt naar waar het lichaam ligt.

De ochtend was koel. Ik had nauwelijks geslapen. Iedere keer wanneer ik mijn ogen sloot, zag ik opnieuw delen van de vorige dag. Ik wilde niet denken; lopen was eenvoudiger.

Onderweg vroeg ik mij af hoe wij alles moesten doen wat nog gedaan moest worden. Verdriet kan praktisch klinken: wie helpt, wie opent, wie draagt? Zulke vragen houden de grotere leegte even op afstand.

De steen was niet zoals ik hem verwachtte.

Mijn eerste gedachte was geen triomf maar verlies: zelfs zijn lichaam is ons afgenomen. Ik voelde woede. Was sterven niet genoeg? Moest zelfs de plaats van rouw ons worden ontnomen?

Ik liep, keek, keerde terug, sprak woorden die ik zelf nauwelijks begreep. Mijn hart zocht naar de meest gewone verklaring: iemand had Hem verplaatst.

Toen ik later weer bij de tuin stond, huilde ik niet netjes. Verdriet kent geen waardigheid wanneer het lichaam moe is. Ik zag iemand en dacht aan een tuinman. Dat was logisch. Mijn wereld bestond nog uit logische verklaringen voor een onlogische leegte.

Pas toen mijn naam klonk, veranderde de tuin.

Niet omdat ik een theorie begreep, maar omdat ik mij gekend wist.

Die ene aanspreking brak door alles heen wat ik dacht te weten. Ik herkende niet eerst een leer, maar een stem.

Mijn eerste beweging was vasthouden. Natuurlijk. Wanneer je iemand verloren hebt en terugziet, wil je voorkomen dat verlies opnieuw mogelijk wordt. Maar zelfs die ontmoeting bleek geen terugkeer naar vroeger.

Ik moest gaan vertellen.

Ik, die naar het graf was gekomen om bij de dood te zijn, liep terug met woorden die niemand redelijk hoefde te vinden. Mijn verdriet was niet uitgewist. De kruisiging was niet ongedaan gemaakt. Maar midden in alles wat definitief had geleken, was mijn naam gesproken.

Sindsdien weet ik dat hoop soms niet begint met begrijpen. Soms begint zij met herkennen.

Historische kanttekening

Johannes geeft Maria Magdalena een centrale rol in de herkenningsscène. De evangeliën verschillen in details over de vrouwen en engelen, maar delen de kern dat het graf leeg werd aangetroffen en dat Jezus als levend werd verkondigd.

29. De bewaker na het graf

Ooggetuige: *een fictieve bewaker*

Ik heb later veel verhalen gehoord over wat wij zouden hebben gezien. Sommige maakten ons dapper, andere laf, andere omgekocht.

Bewaken is meestal vervelend werk. Je staat, wacht, kijkt, wisselt af. Een graf bewaken voelde vanaf het begin vreemd. Doden lopen niet weg. Het gevaar, zo begreep ik, zat bij de levenden.

Ik maakte er met een collega een grap over. Hij zei dat dit waarschijnlijk de gemakkelijkste wacht van ons leven zou worden. Ik lachte. Daarna keken we naar de steen.

Ik weet alleen dat een graf dat bewaakt moet worden al een vreemd soort angst verraadt.

De nacht maakte ieder geluid groter. Voetstappen in de verte, wind, stemmen van pelgrims. Je wordt alert op dingen die overdag niets betekenen.

Wat er daarna precies gebeurde, is moeilijker te vertellen dan mensen later wilden horen. Angst maakt herinneringen scherp en onsamenhangend tegelijk. Er was ontregeling, beweging, een besef dat de situatie niet meer onder controle was.

Voor een soldaat is verlies van controle bijna erger dan gevaar. Gevaar kun je bestrijden; verwarring maakt je afhankelijk van het verhaal dat anderen ervan zullen maken.

Later kwamen er gesprekken over wat gezegd moest worden. Ik merkte hoe snel gebeurtenissen veranderen zodra belangen zich ermee bemoeien. Iedereen wilde een versie die paste bij zijn positie.

Wat er daarna gebeurde, werd groter dan mijn verslag. Mensen begonnen te zeggen dat de gekruisigde leefde.

Ik wist niet wat ik daarvan moest denken. Ik wist alleen dat mijn eenvoudige opdracht — bewaak dit graf — niet eenvoudig was geëindigd.

Jarenlang heb ik mij afgevraagd wat erger was: dat ik misschien iets had meegemaakt wat ik niet kon verklaren, of dat anderen zo zeker wisten hoe ik het moest verklaren.

Ik ben voorzichtig geworden met mensen die een verwarrende nacht in één nette zin kunnen samenvatten.

Achtergrond

Alleen Matteüs bevat de traditie over bewaking van het graf. De precieze historische reconstructie daarvan is onderwerp van discussie; daarom blijft deze scène bewust terughoudend.

30. Petrus - de ren naar het graf

Ooggetuige: *Petrus*

Ik rende met een lichaam dat nog wist hoe het was om weg te vluchten.

Mijn benen deden hetzelfde als in de nacht, maar mijn hart niet. Toen was ik van gevaar vandaan gegaan. Nu liep ik naar iets toe dat ik niet begreep.

Bij het graf kwam alles terug: het vuur, mijn ontkenning, de blik die ik niet kon vergeten. Iedere stap leek te zeggen wat ik had gedaan. Ik had beloofd te blijven. Ik was gevlucht. Ik had gezegd dat ik Hem niet kende.

Waarom rende ik dan? Misschien omdat hoop soms sneller is dan schaamte. Misschien omdat ik bang was dat het bericht onzin was en nog banger dat het waar was.

Een leegte kan angst betekenen. Deze leegte werd langzaam iets anders: een vraag die groter was dan mijn schuld.

Ik keek naar wat er lag en naar wat er niet lag. Mijn gedachten wilden een verklaring. Mijn hart durfde nog niets.

Ik dacht aan zijn woorden, maar herinneringen zijn na verlies onbetrouwbaar. Je hoort ineens zinnen die je eerder niet begreep en vraagt je af of je ze nu niet gewoon passend maakt.

Ik verliet het graf zonder een afgeronde overtuiging. Er was verwarring, haast, verhalen die elkaar kruisten.

Maar ergens was een scheur gekomen in de zekerheid dat alles voorbij was.

Later, toen ik Hem werkelijk ontmoette, werd die scheur een opening. Toch verdween mijn schuld niet zomaar. Opstanding betekende niet dat mijn ontkenning nooit gebeurd was. Zij betekende dat mijn falen niet het laatste woord hoefde te hebben.

Dat is misschien waarom ik bleef terugdenken aan die ren. Ik rende niet als held. Ik rende als iemand die gefaald had en toch werd teruggeroepen naar het verhaal.

Wat de bronnen zeggen

De paasverhalen verbinden Petrus zowel met falen als met herstel. De opstanding functioneert daardoor ook als opening naar een nieuwe roeping.

31. Thomas - ik wil weten wat ik geloof

Ooggetuige: *Thomas*

Ik weigerde hun vreugde te lenen. Zij hadden gezien; ik niet.

Toen ik binnenkwam, praatten ze door elkaar. Hun gezichten waren veranderd. Ik kende deze mensen goed genoeg om te weten wanneer zij zichzelf iets probeerden wijs te maken, maar ik kende verdriet ook goed genoeg om te weten hoe sterk verlangen kan zijn.

'Wij hebben Hem gezien.'

Die woorden deden bijna pijn. Niet omdat ik hun vreugde misgunde, maar omdat zij mij opnieuw buiten iets plaatsten. Eerst was Hij gestorven terwijl onze verwachtingen stierven. Nu hadden zij een ervaring die ik niet had.

Twijfel was voor mij geen trots. Het was de weigering om een dode vriend in leven te praten omdat wij zijn verlies niet aankonden.

Ik wilde aanraken, zien, weten. Sommigen vonden mijn woorden hard. Misschien waren ze dat. Maar liefde voor waarheid kan soms klinken als verzet tegen hoop.

De dagen erna voelde ik mij alleen tussen mensen die juist vol verwachting waren. Zij probeerden mij te overtuigen. Hoe meer zij spraken, hoe meer ik mij terugtrok. Niet omdat ik niets wilde geloven, maar omdat ik niet op hun zekerheid kon leven.

Toen ik later zelf tegenover Hem stond, verdween mijn zorgvuldig opgebouwde verdediging.

Hij kende mijn woorden. Dat trof mij bijna even diep als zijn aanwezigheid. Mijn twijfel was blijkbaar niet buiten zijn aandacht gevallen.

Ik hoefde uiteindelijk niet de afstandelijke onderzoeker te blijven die ik mij had voorgenomen. De ontmoeting werd persoonlijker dan mijn voorwaarden.

Mijn vraag bleek niet het einde van geloof te zijn geweest maar de weg ernaartoe.

Sindsdien heb ik nooit geloofd dat twijfel altijd vijandschap is. Soms is zij angst om bedrogen te worden. Soms verdriet dat bewijs verlangt omdat het hart niet nog een verlies kan dragen. Maar twijfel moet wel bereid zijn zich te laten antwoorden.

Historische context

Johannes presenteert Thomas niet alleen als twijfelaar, maar als iemand die tot een uitgesproken belijdenis komt. Het verhaal geeft ruimte aan de spanning tussen getuigenis en persoonlijke overtuiging.

32. Een Emmaüsganger - onderweg terug

Ooggetuige: *een van de Emmaüsgangers*

Wij verlieten Jeruzalem omdat je soms moet lopen om teleurstelling te kunnen dragen.

De stad zat vol herinneringen die te vers waren. Iedere straat leek verbonden met iets wat wij hadden gehoopt. Daarom gingen we weg, pratend omdat stilte nog moeilijker was.

Wij herhaalden de gebeurtenissen alsof een andere volgorde ze begrijpelijker kon maken. Arrestatie. Veroordeling. Kruis. Graf. En nu die vreemde berichten van vrouwen. Hoop kan na een teleurstelling bijna beledigend voelen.

De vreemdeling stelde vragen alsof hij ons verhaal niet kende. Eerst irriteerde mij dat. Hoe kon iemand uit Jeruzalem komen en niets weten van wat er gebeurd was?

Maar hij luisterde. Echt luisterde. Daardoor begonnen wij meer te vertellen dan we van plan waren. Niet alleen feiten, ook onze verwachting: wij hadden gehoopt.

Die woorden deden pijn toen ik ze uitsprak.

Daarna vertelde hij het verhaal terug, maar met een andere lijn erdoorheen. De Schrift die wij kenden klonk ineens alsof lijden niet automatisch betekende dat Gods plan mislukt was.

Ik wilde hem tegenspreken en tegelijk wilde ik dat hij doorging.

Pas aan tafel begreep ik dat herkenning soms later komt dan aanwezigheid.

Er was een moment — een gebaar, brood, dankzegging — en alles wat onderweg langzaam in mij was gaan branden kreeg een naam.

Toen hij niet meer bij ons was, keken wij elkaar aan. De vermoeidheid waarmee wij Jeruzalem hadden verlaten was niet verdwenen, maar zij bepaalde ons niet meer.

Wij gingen terug.

Dat vind ik achteraf bijna komisch: eerst moesten we lopen om van Jeruzalem weg te komen, daarna liepen we dezelfde weg terug omdat we het nieuws niet konden vasthouden.

De weg was dezelfde. Wij waren het niet.

Bron en interpretatie

Lucas verbindt opstanding met Schriftuitleg, gastvrijheid en herkenning. Het paasgeloof wordt niet alleen aan een leeg graf gekoppeld, maar aan ontmoetingen die de leerlingen als werkelijk ervoeren.

33. Paulus - de betekenis achteraf

Ooggetuige: *Paulus, essayistisch verbeeld*

Ik heb Hem niet gevolgd langs de weg naar Golgotha. Mijn getuigenis kwam later en op een andere manier.

Toch werd het kruis het centrum van mijn verkondiging en de opstanding de voorwaarde van hoop.

Als Christus niet is opgewekt, schreef ik, valt de verkondiging uiteen. Maar als Hij is opgewekt, is zijn opstanding eersteling: niet een privéwonder, maar het begin van wat God met de dood zal doen.

Historische kanttekening

1 Korintiërs 15 bevat een zeer vroege samenvatting van dood, begrafenis, opwekking en verschijningen. Voor Paulus is de opstanding lichamelijk en toekomstgericht: zij draagt de hoop op de uiteindelijke opstanding van de doden.

34. Epiloog - de lezer onder het kruis

Ooggetuige: *de hedendaagse lezer*

Na alle stemmen blijft er één plaats leeg: die van de lezer.

Wij weten meer dan Simon op de weg, meer dan Jozef bij Pilatus, meer dan Maria bij het gesloten graf. Maar meer informatie betekent niet automatisch meer nabijheid.

Goede Vrijdag vraagt niet om fascinatie voor pijn. Zij vraagt wat wij doen met een liefde die volgens het christelijk geloof tot in de dood gaat. Pasen vraagt vervolgens of de dood werkelijk het laatste woord heeft.

Achtergrond

Daar komen essay en verhaal samen. Historische studie kan de wereld van Jezus nauwkeuriger tekenen; medische kennis kan de lichamelijke ernst verduidelijken; literaire verbeelding kan ons naast de omstanders plaatsen. De christelijke belijdenis voegt daar haar eigen kern aan toe: de gekruisigde is opgewekt.

35. Slotessay - waarom kruis en opstanding bij elkaar horen

De passie eindigt historisch bij een dode Jezus die wordt begraven. Het christelijk geloof begint zijn paasverkondiging niet door dat feit te verzachten, maar door te zeggen dat God juist deze gekruisigde heeft opgewekt.

Daarom kan Goede Vrijdag niet zonder Pasen worden verstaan, en Pasen niet zonder Goede Vrijdag. Zonder het kruis dreigt opstanding een algemeen symbool van optimisme te worden. Zonder opstanding dreigt het kruis slechts de herinnering aan een Romeinse executie te blijven.

Het Nieuwe Testament gebruikt meerdere beelden voor de betekenis van Jezus' dood: offer, verzoening, losprijs, rechtvaardiging, overwinning op machten en zelfgevende liefde. Deze beelden hoeven niet tot één formule te worden gereduceerd. Zij leggen verschillende accenten op hetzelfde centrum: God handelt in Christus tot redding en verzoening.

De opstanding betekent volgens Paulus dat de dood niet het laatste woord heeft. Christus is de eersteling. Wat met Hem gebeurt, opent de verwachting van de uiteindelijke opstanding en de vernieuwing van de schepping.

Voor mijn persoonlijke Goede Vrijdag keren de lijnen daarmee terug naar het begin: drie uur, de kruisstaties, de Matthäus-Passion, Smalhouts confronterende lichamelijke beschrijving en de woorden die ik ooit meekreeg: Hij ging deze weg ook voor mij. Het boek eindigt daarom niet bij de vraag hoeveel pijn er precies was, maar bij de vraag wat liefde betekent wanneer zij niet terugdeinst voor de dood.

Bronnen en leeswijzer

• De vier evangeliën: Matteüs 26-28; Marcus 14-16; Lucas 22-24; Johannes 18-21.
• Paulus: Romeinen 4-6; 1 Korintiërs 15; Filippenzen 2-3; Kolossenzen 2-3.
• Tacitus, Annales 15.44 - Christus en Pontius Pilatus.
• Flavius Josephus, Antiquitates Judaicae 18 - kritisch te gebruiken wegens tekstgeschiedenis van het Testimonium Flavianum.
• Philo van Alexandrië, Legatio ad Gaium - historische achtergrond bij Pontius Pilatus.
• Bob Smalhout, 'Die verschrikkelijke vrijdag' (1985) - invloedrijke medisch-historische reconstructie, in deze editie samengevat en kritisch gekaderd.
• Medisch-historische literatuur over kruisiging dient voorzichtig te worden gebruikt: precieze individuele doodsoorzaken en technische details zijn niet uit de evangelieteksten alleen met zekerheid vast te stellen.